

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยางพารา (*Hevea Brasiliensis* Muell) เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย มาช้านาน ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกยางพาราเป็นอันดับหนึ่งของโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยปี พ.ศ. 2534 ประเทศไทยส่งออกยางพารา 1.231 ล้านตัน มากกว่าประเทศมาเลเซียที่ส่งออกยางพารา 1.041 ล้านตัน และประเทศอินโดนีเซียส่งออกยางพารา 1.220 ล้านตัน (สถาบันวิจัยยาง, 2553) ในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยส่งออกยางพารา กว่า 2.952 ล้านตัน นำรายได้เข้าประเทศกว่า 383,318.60 ล้านบาท (กรมศุลกากร, 2555) ประเทศไทยเหมาะสมในการปลูกยางพาราอย่างมาก เนื่องจากสภาพดิน ฟ้า อากาศ ที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตและให้ให้ผลผลิตของยางพารา ตลาดโลกมีความต้องการยางพาราเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในอดีตยางพาราเป็นพืชที่นิยมปลูกในภาคใต้ และภาคตะวันออก ประเทศไทยเริ่มปลูกยางครั้งแรกปี พ.ศ. 2442 ที่จังหวัดตรัง โดยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้นำเข้ามาปลูกจากมลายู ราษฎรในภาคใต้จึงเริ่มปลูกยางตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 หลวงราชไมตรี (บุญ ภูณศรี) ได้นำเมล็ดยางและต้นยางจากประเทศมลายูมาปลูกที่จันทบุรี พื้นที่ปลูกยางจึงมีการขยายตัวทั้งภาคใต้และภาคตะวันออกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (สมพงษ์ สุขมาก, เวท ไทยกุล และชัยโรจน์ ธรรมรัตน์, 2532) ปัจจุบันยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของประเทศที่เกษตรกรนิยมปลูกทั่วทุกภาคกว่า 65 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวนยางที่ปลูกมากกว่า 18.761 ล้านไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) ก่อให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องทั้งภาคการผลิตทางการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคการตลาด มีผู้เกี่ยวข้องที่เป็นเกษตรกรชาวสวนยาง, ผู้ประกอบการยาง, แรงงาน, บุคลากรภาครัฐ และผู้บริหารภาคต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 7 ล้านคน กระจายอยู่ทั่วประเทศ

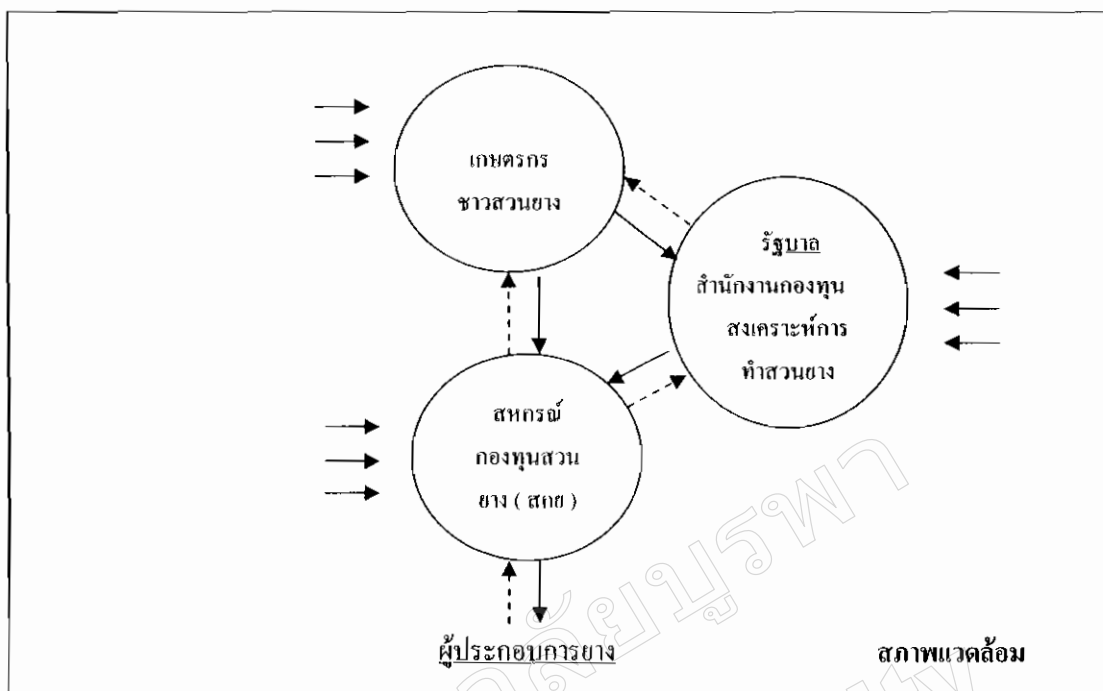
ตารางที่ 1 พื้นที่การปลูกยางในประเทศไทย ปี 2554 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสถาบันวิจัยยาง, 2555)

ภาค	จำนวนจังหวัดที่ปลูก	จำนวนพื้นที่ปลูก (ไร่)	ร้อยละ
ภาคใต้	14	11,906,882	63.46
ภาคตะวันออก	7	2,197,272	11.71
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	20	3,477,303	18.54
ภาคเหนือ	17	867,402	4.62
ภาคกลาง	7	312,372	1.67
รวม	65	18,761,231	100

เกษตรกรชาวสวนยางที่เกี่ยวข้องกับการผลิตยางพารา มีมากกว่า 1 ล้านครอบครัว ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 ของเกษตรกรชาวสวนยาง เป็นเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยที่มีเนื้อที่สวนยาง 8-25 ไร่ ปัญหาของเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อย คือ การผลิตยางที่ต่างคนต่างผลิต กรรมวิธีการผลิตยังเป็นแบบดั้งเดิมทำให้ผลผลิตยางที่ผลิตออกมาเป็นยางแผ่น เศษยาง น้ำยาง มีคุณภาพต่ำและมีต้นทุนสูง ไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องคุณภาพยาง ขาดการวางแผนจัดการ และการควบคุมที่ดี ต่างคนต่างขายผลผลิตยางของตนเอง และไม่มีความรู้เรื่องคุณภาพ ข่าวดาราราคายาง ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551) ความไม่เท่าทันผู้ประกอบการ ที่รับซื้อยางขาดอำนาจต่อรอง เป็นสาเหตุให้ผู้ประกอบการยาง นำเรื่องคุณภาพยาง ราคายางมาอ้างในการกดราคารับซื้อยางจากเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยเกือบระบบตลาด

ค้ายางของไทยมีผู้ประกอบการยางที่เป็นคนกลางหลายระดับที่มีการซื้อขายยางกันหลายทอดโดยที่ทุกฝ่ายมีกำไรในการซื้อขายแต่ละทอด ปัจจัยดังกล่าวล้วนเป็นสาเหตุให้เกษตรกรชาวสวนยางรายย่อย ซึ่งเป็นเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบซื้อขายยาง

จากสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่น สภาพแวดล้อมเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมด้านสังคม และสภาพแวดล้อมด้านการเมือง ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรชาวสวนยางในด้านต่าง ๆ อย่างมาก

ภาพที่ 1 ปัญหาเกษตรกรชาวสวนยาง จากสภาพแวดล้อมและการแก้ปัญหาของรัฐ

ปัญหาสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อราคายางและเกษตรกรชาวสวนยาง ระบบการค้ายางในประเทศที่ไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกรชาวสวนยาง ราคายางที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีความผันผวนของราคายางสูง บางครั้งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจส่งผลให้ราคายางตกต่ำที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนยาง (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552, หน้า 4) ปัญหาราคายางผันผวนที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจากสภาวะเศรษฐกิจโลก อุปสงค์อุปทานยางของโลก และจากการเก็งกำไรซื้อขายยางผ่านตลาดล่วงหน้า (Future Market) ที่ส่งผลต่อตลาดยางพาราที่ซื้อขายจริง (Physical Market) ในประเทศ กอปรกับประเทศไทยมีการส่งออกยางพารากว่าร้อยละ 88 ของยางที่ผลิตได้ในแต่ละปี (สถาบันวิจัยยาง, 2554) ยิ่งทำให้ราคายางในตลาดโลกส่งผลต่อราคายางในประเทศมากขึ้นในปี พ.ศ. 2534 เกิดวิกฤติราคายางตกต่ำอย่างมากราคายางแผ่นดิบในตลาดลดลงเหลือ กิโลกรัมละ 14 บาท ขณะที่ต้นทุนเกษตรกรชาวสวนยางอยู่ที่ 17 บาทต่อกิโลกรัม ราคายางมีความผันผวนมา ปี พ.ศ. 2540 ราคายางเฉลี่ยต่อปี ที่ตลาดหาคีใหญ่ อยู่ที่ 20.81 บาทต่อกิโลกรัม ขณะที่ต้นทุนเกษตรกรชาวสวนยางอยู่ที่ 22.29 บาทต่อกิโลกรัม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) ราคายางทรงตัวมาตลอดที่ราคา 20-25 บาทต่อกิโลกรัม จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2545 ราคายางกระโดดสูงขึ้นจากอุปสงค์อุปทานยางโลกที่เพิ่มความต้องการมากขึ้น จากอัตราการผลิตดิบโตนทางเศรษฐกิจของจีนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเพิ่ม

ความต้องการการใช้ยางธรรมชาติจาก 852,000 ตันต่อปี ในปี พ.ศ. 2542 เพิ่มขึ้นเป็น 1,395,000 ตันต่อปีในปี พ.ศ. 2545 และเพิ่มเป็นกว่า 2,000,000 ตันต่อปีในปี พ.ศ. 2547 ราคายางก็ปรับตัวขึ้นจากอุปสงค์อุปทานที่เพิ่มขึ้นราคาเฉลี่ยต่อปีที่ตลาดหาคใหญ่จาก 20.81 บาทต่อกิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2542 เพิ่มขึ้นเป็น 27.57 บาทต่อกิโลกรัมในปี พ.ศ. 2545 และเป็น 44.90 บาทต่อกิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2547 จีนเพิ่มความต้องการการใช้ยางธรรมชาติมากกว่า 3,634,000 ตันต่อปีในปี พ.ศ. 2554 อุปสงค์ ของตลาดที่มากขึ้น ส่งผลให้ราคาเฉลี่ยต่อปีที่ตลาดหาคใหญ่เพิ่มขึ้นเป็น 132.43 บาทต่อกิโลกรัม ตามอุปสงค์อุปทานของโลก (สถาบันวิจัยยาง, 2554)

ปัญหาความผันผวนราคาจากเศรษฐกิจโลก ปลายปี พ.ศ. 2551 เกิดวิกฤติเศรษฐกิจที่อเมริกา ที่เรียกว่า “Hamburger Crisis” ที่ส่งผลต่อความต้องการยางธรรมชาติ (Natural Rubber) ที่เป็นวัตถุดิบยางในการผลิตยางรถยนต์ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง โดยที่ราคายางที่ตลาดหาคใหญ่ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 ราคาขยับขึ้นไปสูงสุดที่ 103.87 บาทต่อกิโลกรัม หลังวิกฤติเศรษฐกิจปลายปี พ.ศ. 2551 ราคาขยับได้ปรับตัวลดลงอย่างมาก เหลือ 38.49 บาทต่อกิโลกรัมในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 (สถาบันวิจัยยาง, 2554) ส่งผลต่อรายได้เกษตรกรชาวสวนยาง และราคาขยับกระเตื้องขึ้นในปี พ.ศ. 2552 ต่อเนื่องมาถึงปี พ.ศ. 2553 เกิดการเก็งกำไรในตลาดล่วงหน้า (Future Market) ปลายปี พ.ศ. 2553 ต่อเนื่องมาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2554 ส่งผลให้ราคาขยับที่ตลาดหาคใหญ่ขึ้นสูงสุดในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 ที่ราคา 183.64 บาทต่อกิโลกรัม และเกิดวิกฤติราคาขยับอีกครั้งจากการเก็งกำไรตลาดล่วงหน้า (Future Market) ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 ราคาขยับลดลงเหลือ 82.90 บาทต่อกิโลกรัม สภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจส่งผลต่อราคาขยับอย่างมาก ราคาขยับมีความผันผวน เกษตรกรไม่สามารถต่อรองราคาขายผลผลิตยาง ส่งผลต่อรายได้เกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งราคาขยับที่เกษตรกรชาวสวนยางยอมรับในปัจจุบันไม่ต่ำกว่า 50 บาทต่อกิโลกรัม

สภาพแวดล้อมด้านสังคม เกิดความนิยมปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นในหลายพื้นที่โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ จากการส่งเสริมการปลูกยางพาราจากนโยบายของรัฐบาล และเนื่องจากปลูกยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือให้ผลผลิตเป็นที่ น่าพอใจ เกษตรกรมีรายได้สูงกว่าเมื่อเทียบกับการปลูกพืชไร่อื่น ๆ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ถั่วเหลือง ยางพาราซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ และยังเป็นที่ต้องการของเกษตรกรทุกภูมิภาคในปัจจุบัน นอกจากนี้การปลูกยางพารายังเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการปลูกยางสร้างพื้นที่สีเขียวให้กับประเทศไทย ร่มเงาของยางช่วยรักษาความชุ่มชื้น รากช่วยยึดดินลดการพังทลายและการชะล้างของหน้าดิน ปัญหาเกษตรกรชาวสวนยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือที่นิยมปลูกยางโดยไม่มีความรู้ บางพื้นที่ไม่เหมาะสมในการปลูกยาง ส่งผลต่อความเติบโตของ

ต้นยางพารา และมีผลผลิตต่ำกว่าเขตที่เหมาะสม ปัญหาการเปิดกรีดยางก่อนเวลาอันควร คือ ยางพาราที่มีการเติบโตดีจะสามารถเปิดกรีดได้ในปีที่ 7 แต่เกษตรกรชาวสวนยางรายใหม่เริ่มปลูกยางจะนิยมกรีดในปีที่ 5 เป็นการกรีดยางก่อนเวลาที่สมควร เพราะต้องการรายได้จากผลผลิตยางส่งผลต่อผลผลิตน้ำยางที่ได้จะต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 26-59 และส่งผลถึงปริมาณไม้ยางพารา เวลา ยางหมดยกรีดปริมาณไม้ยางที่โค่นจะต่ำกว่าเกณฑ์ กว่าร้อยละ 40 (กรมวิชาการเกษตร, 2555) เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ เป็นเกษตรกรรายย่อย การผลิตยางเน้นการผลิตแบบครอบครัว ใช้ระบบกรีดยางที่มีจำนวนครั้งในการกรีดมาก ทำให้ผลผลิตยางรวมจากสวนยางน้อยกว่าระบบกรีดยางห่างของสวนยางขนาดใหญ่ ส่งผลให้ต้นทุนต่อ กิโลกรัมสูงขึ้น เป็นปัญหาของเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อย ที่ขาดความรู้ ทำให้กำไรที่เกษตรกรควรจะได้รับจากผลผลิตลดน้อยลงด้วย เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยได้ง่าย

ในด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง นโยบายของรัฐบาลมีบทบาทชี้นำ ส่งเสริม สนับสนุนเกษตรกรให้ปลูกยางพารา จากนโยบายการปลูกทดแทนของสำนักงานส่งเสริมการทำสวนยางที่ส่งเสริมเกษตรกรชาวสวนยางให้ปลูกยางพันธุ์ดี ที่มีผลผลิตยางสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองที่เกษตรกรชาวสวนยางปลูกทำให้เพิ่มผลผลิต และรายได้แก่เกษตรกรชาวสวนยาง การส่งเสริมให้เกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ปลูกยางในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จากนโยบายอย่างล้านไร่ พ.ศ. 2547-2549 และรัฐบาล อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ออกนโยบายยางแปดแสนไร่ พ.ศ. 2554-2556 จากแผนภูมิที่ 1 ปัญหาของเกษตรกรชาวสวนยางและการแก้ปัญหาของรัฐ เมื่อเกิดวิกฤติราคายางตกต่ำ เกษตรกรชาวสวนยางรวมตัวกันเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือ เช่น เกิดวิกฤติราคายางตกต่ำ พ.ศ. 2534 รัฐบาลออกนโยบายแทรกแซงราคายาง ให้องค์การสวนยาง ตั้งจุดรับซื้อยางจากเกษตรกรในราคาประกันกิโลกรัมละ 17 บาท ทุกจังหวัดที่ปลูกยาง

พ.ศ. 2537 รัฐบาลออกนโยบายพัฒนาการแปรรูปการผลิตยางของเกษตรกรชาวสวนยาง และการจำหน่ายยางของเกษตรกรชาวสวนยางให้มีคุณภาพ โดยจัดตั้งโครงการสร้างโรงงานผลิตยางแผ่นรมควัน โดยมอบให้สำนักงานกองทุนส่งเสริมการทำสวนยางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ดำเนินการจัดสร้างโรงงานผลิตยางแผ่นผึ่งแห้ง-รมควันขนาดเล็ก กระจายตาม จังหวัดต่าง ๆ ที่มีการปลูกยางพาราทั่วประเทศ โครงการ โรงงานยางแผ่นผึ่งแห้ง-รมควัน เป็นโครงการรัฐบาลในการแก้ปัญหาราคายาง ที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยรวมตัวกันเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยาง และร่วมกันแปรรูปที่โรงงานเพื่อเป็นการพัฒนาการแปรรูปยางแผ่นให้มีคุณภาพมากขึ้น และเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยในรูปสหกรณ์กองทุนสวนยาง ในการร่วมกันขายยางแผ่น เพิ่มอำนาจต่อรองกับพ่อค้ายางในเรื่องของการตลาด ทำให้สามารถขาย

ยางแผ่นได้ราคาเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม เป็นการแก้ปัญหาาราคายางตกต่ำของเกษตรกรชาวสวนยางในระยะยาว อันเป็นเป้าหมายนโยบายของรัฐในการแก้ปัญหาาราคายางตกต่ำ

พ.ศ. 2546 รัฐบาลออกนโยบายจัดตั้งองค์การยางระหว่างประเทศร่วมกับประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นผู้ผลิตยางรายใหญ่เพิ่มอำนาจต่อรองและเพื่อให้เป็นองค์กรที่ดำเนินงานรักษาเสถียรภาพราคายางโดยจัดตั้งองค์กร ที่ชื่อว่า Tripartite Rubber Council (TRC) (สภาความร่วมมือด้านยางพาราระหว่างประเทศไทย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย) และเมื่อเกิดวิกฤติราคายางตกต่ำจากเศรษฐกิจโลกในปี พ.ศ. 2551 และในปี พ.ศ. 2554 ราคายางลดลงต่ำกว่า 30 บาท ต่อกิโลกรัม รัฐบาลยังคงมีมาตรการใหม่ช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยาง โดยให้เงินกู้เกษตรกรชาวสวนยางเก็บสต็อกยางไว้รอจำหน่ายเมื่อราคาเหมาะสม จากการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองมีผลต่อเกษตรกรชาวสวนยางมาตลอดกว่า 20 ปี ในด้านการขึ้นส่งเสริม สนับสนุน แก้ปัญหาเกษตรกรชาวสวนยางในด้านต่าง ๆ และนโยบายรัฐมีผลกระทบต่อตลาดยางและราคายาง รัฐบาลได้ให้ความสำคัญเรื่องยางพาราที่เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศและเกษตรกรชาวสวนยางโดยมีการออกนโยบายต่าง ๆ ในการส่งเสริมการปลูกยางของเกษตรกรชาวสวนยาง การมีกฎหมาย และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการปลูก การวิจัย และพัฒนายาง โดยเฉพาะ และมีเงินทุนสนับสนุนในการปลูกและการวิจัยอย่างคณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ (2553) รัฐบาลมีการออกนโยบายแก้ไขปัญหาวิกฤติราคายาง หลายครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปัจจุบัน ทั้งการแทรกแซงราคายาง การส่งเสริม เกษตรกรชาวสวนยางรวมตัวเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยางพัฒนาการแปรรูป การจำหน่ายเพื่อให้เกษตรกรชาวสวนยางสามารถพึ่งพาตนเองได้ การจัดตั้งองค์การยางระหว่างประเทศในการดูแลเสถียรภาพราคายาง การมีนโยบายสนับสนุนเกษตรกรเก็บสต็อกยาง ซึ่งจากการส่งเสริมของรัฐที่มีต่อยางพาราในด้านต่าง ๆ สหกรณ์กองทุนสวนยางซึ่งเป็นองค์กรของเกษตรกรชาวสวนยาง ควรจะมีความเข้มแข็ง เป็นที่พึ่งให้แก่สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางได้อย่างมั่นคง แต่ปัญหาที่พบ คือ เมื่อเกิดวิกฤติราคายางตกต่ำ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2551, และเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง องค์กรชาวสวนยางได้รวมตัวเรียกร้องให้รัฐบาลออกมาตรการช่วยเหลือสะท้อนถึงเกษตรกรชาวสวนยาง องค์กรเกษตรกรชาวสวนยาง ไม่มีความเข้มแข็ง ความมั่นคงในอาชีพ และจากการศึกษาของกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2547) พบว่า สหกรณ์กองทุนสวนยาง จำนวน 655 สหกรณ์มีการดำเนินงาน 623 แห่ง และมีสหกรณ์ที่ผ่านเกณฑ์ประเมินมาตรฐาน เพียง 149 สหกรณ์เท่านั้น และสหกรณ์ที่เหลือมีผลประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2547) จากการศึกษา พบว่าสหกรณ์กองทุนสวนยางส่วนมากมีการผลิตยางแผ่นรมควันน้อยมาก โดยสหกรณ์กองทุนสวนยาง ยังมีกิจกรรมหลัก คือ นำวัตถุดิบน้ำยางสดของสมาชิกสหกรณ์รวมกันขายวัตถุดิบในรูปน้ำยางสด โดยไม่แปรรูป

แก่โรงงานของผู้ประกอบการ หรือพ่อค้าคนกลาง รวมถึงรวบรวมยางแผ่นของสมาชิกสหกรณ์ ที่ผลิตยางแผ่นเอง และรวบรวมยางแผ่นของเกษตรกรชาวสวนยางทั่วไป รวมกันขายแก่พ่อค้าคนกลาง โดยการประมูล (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง, 2554) โดยสหกรณ์กองทุนสวนยางได้ดำเนินการขายยาง และพบว่าสหกรณ์กองทุนสวนยาง หลายแห่งไม่มีการดำเนินการแสดงให้เห็นว่านโยบายสหกรณ์กองทุนสวนยางของ รัฐบาล และมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาให้เกษตรกรชาวสวนยาง และสหกรณ์กองทุนสวนยางให้สามารถพึ่งตนเองได้ แต่ยัง ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา นโยบายรัฐในการแก้ปัญหาของเกษตรกรชาวสวนยาง หลายมาตรการว่ามีความเหมาะสมตรงความต้องการเกษตรกรชาวสวนยาง ส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ เป็นธรรมหรือไม่ และสามารถทำให้นโยบายรัฐมีการพัฒนาสหกรณ์กองทุนสวนยาง ซึ่งเป็นองค์กรพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนยางสามารถมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และมีความมั่นคงในอาชีพของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางได้อย่างไร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาสหกรณ์กองทุนสวนยางในภาคตะวันออก เป็นองค์กรในการศึกษาเนื่องจากภาคตะวันออกเป็นแหล่งปลูกยางที่สำคัญของไทยมาช้านานกว่า 100 ปี ทดเทียมคู่กับการปลูกยางในภาคใต้ของไทย (สำนักงานสงเคราะห์การทำสวนยาง จันทบุรี, 2555) การปลูกยางในภาคตะวันออกเริ่มในปี พ.ศ. 2454 หลวงราชไมตรี (ปุม ปุณศรี) ได้นำพันธุ์ยางไปปลูกครั้งแรกที่จังหวัดจันทบุรี และแพร่หลายไปทั่วภาคตะวันออก ส่งผลให้เกิดความนิยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ปลูกยางในภาคตะวันออกมีความสำคัญและเกษตรกรชาวสวนยางในภาคตะวันออกมีภูมิปัญญา และประสบการณ์ ในการทำสวนยางมายาวนานกว่า 50 ปี (ยุทธศาสตร์พัฒนายางพารา 2552-2556) และมีการจัดตั้งสหกรณ์กองทุนสวนยางในสามจังหวัดของภาคตะวันออก คือ จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด จำนวนมากกว่า 60 สหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา นโยบายรัฐ ในการแก้ปัญหาราคายางตกต่ำ ที่ส่งผลต่อสหกรณ์กองทุนสวนยาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการสหกรณ์กองทุนสวนยางในด้านการผลิต การจำหน่าย
3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินการสหกรณ์กองทุนสวนยาง ปัญหา-อุปสรรค ในด้านการผลิต การจำหน่าย การจัดการ การเงิน

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสหกรณ์กองทุนสวนยางในด้านการผลิต การจำหน่าย การจัดการ การเงิน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา ศึกษาสหกรณ์กองทุนสวนยางในพื้นที่ภาคตะวันออก คือ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งมีสหกรณ์กองทุนสวนยาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 60 สหกรณ์ ซึ่งมีทั้งสหกรณ์กองทุนสวนยางที่ดำเนินการ และไม่ได้ดำเนินการในปัจจุบัน
2. ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ผู้ดำเนินงานสหกรณ์กองทุนสวนยาง เช่น สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางผู้รับผลจากสหกรณ์ ผู้บริหารสหกรณ์กองทุนสวนยาง ซึ่งเป็นผู้ดำเนินงาน เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางที่เป็นผู้แนะนำและส่งเสริมการดำเนินการของสหกรณ์ และศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง กับสหกรณ์กองทุนสวนยาง เช่น ผู้บริหารองค์กรชาวสวนยางแห่งประเทศไทย ผู้บริหารสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง และผู้บริหารองค์กรผู้ประกอบการ
3. ขอบเขตด้านเวลา
 - 3.1 ศึกษาผลการดำเนินงานสหกรณ์กองทุนสวนยาง พ.ศ. 2554 เพื่อให้ข้อมูลทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน
 - 3.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา กรกฎาคม พ.ศ. 2554-มิถุนายน พ.ศ. 2555

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถรู้ถึงนโยบายรัฐในการแก้ปัญหาการคายางตกต่ำ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในด้านผลดำเนินงาน ผลกระทบว่ามีความเป็นธรรมต่อเกษตรกรชาวสวนยาง มีความเหมาะสมตรงความต้องการ และสามารถสร้างเสถียรภาพราคายางหรือไม่
2. สามารถรู้ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการสหกรณ์กองทุนสวนยาง ในด้านการผลิต การจำหน่าย
3. สามารถรู้ถึงผลการดำเนินงานสหกรณ์กองทุนสวนยาง ปัญหาและอุปสรรค ในด้านการผลิต การแปรรูป การจำหน่าย การจัดการ การเงิน และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาสหกรณ์กองทุนสวนยาง
4. สามารถรู้ถึงแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของสหกรณ์กองทุนสวนยาง ในด้านการผลิต การแปรรูป การจำหน่าย การจัดการและการเงิน ให้สหกรณ์กองทุนสวนยางมีความมั่นคง สมาชิกสหกรณ์สามารถพึ่งพาตนเองได้

5. สามารถนำผลวิจัย ข้อเสนอแนะ เผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันอาจเป็นประโยชน์ในการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาสหกรณ์กองทุนสวนยางให้มีความมั่นคง สมาชิกสหกรณ์สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นโยบายรัฐ หมายถึง นโยบายรัฐเรื่องยางพาราที่มีผลต่อเกษตรกรชาวสวนยาง และสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง ในด้านการส่งเสริมการปลูก การวิจัย พัฒนายาง การสนับสนุนการผลิต การตลาด เงินทุน และการแก้ไขปัญหาเกษตรกรชาวสวนยางในด้านต่าง ๆ รวมถึงปัญหาราคายางตกต่ำ
2. นโยบายสหกรณ์กองทุนสวนยาง หมายถึง นโยบายของรัฐในปี พ.ศ. 2537 เพื่อแก้ปัญหาเกษตรกรชาวสวนยางเรื่องราคายาง โดยจัดสร้างโครงการโรงงานยางแผ่นรมควัน มอบให้แก่กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางที่รวมตัวเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยาง ใช้ในการพัฒนาการแปรรูปยางแผ่นของเกษตรกรชาวสวนยางให้มีคุณภาพมากขึ้น และการตลาดในการจำหน่ายผลผลิตของสหกรณ์เพิ่มอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการ เป็นการให้เกษตรกรชาวสวนยางรวมกลุ่มพึ่งพาตนเองได้
3. สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง หมายถึง องค์การรัฐวิสาหกิจที่มีหน้าที่ให้การสนับสนุนเงินทุนในเรื่องการปลูกยางพันธุ์ดี แทนต้นยางเก่า ที่ให้ผลผลิตน้อย แก่เกษตรกรชาวสวนยาง ที่ต้องการปลูกยางใหม่ ทดแทนยางเก่าที่จะโค่น และมีหน้าที่จัดสร้างโครงการ โรงงานยางแผ่นผึ่งแห้ง-รมควัน ตามนโยบายรัฐบาล มอบให้แก่สหกรณ์กองทุนสวนยาง และกำกับส่งเสริมการดำเนินการของสหกรณ์กองทุนสวนยาง ด้านการแปรรูป และการจำหน่าย
4. โรงงานยางแผ่นผึ่งแห้ง-รมควัน หมายถึง โครงการของรัฐบาลที่จะพัฒนา การแปรรูปการผลิตของเกษตรกรชาวสวนยาง โดยออกมาตรการ โครงการ โรงงานยางแผ่นผึ่งแห้ง-รมควัน มอบให้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เป็นผู้ดำเนินการจัดสร้างโรงงานยางแผ่นผึ่งแห้ง-รมควันขึ้นทั่วประเทศ มอบแก่กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางที่รวมตัวกันเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยางในการพัฒนา การแปรรูปน้ำยางสด ของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางให้เป็นยางแผ่นรมควันคุณภาพดี
5. สหกรณ์กองทุนสวนยาง หมายถึง สหกรณ์ที่เกิดจากโครงการแปรรูปยางแผ่นรมควันของรัฐบาลที่สนับสนุนให้เกษตรกรชาวสวนยางรวมตัวกันเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยาง เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางพัฒนาการแปรรูปน้ำยางสดของสมาชิกสหกรณ์ เป็นยางแผ่นรมควันคุณภาพดี และรวมกันขายผลผลิต เพื่อสร้างความมั่นคงแก่สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง

ตามนโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2537

6. สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง หมายถึง เกษตรกรชาวสวนยางที่เข้าร่วมโครงการแปรรูปยางแผ่นรมควันของสหกรณ์กองทุนสวนยาง โดยสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง

7. ผู้บริหารสหกรณ์กองทุนสวนยาง หมายถึง สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางที่ได้รับการสนับสนุน จากสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง โดยผ่านการเลือกตั้งให้เป็นตัวแทนสมาชิกสหกรณ์ ในการทำหน้าที่บริหารการดำเนินการสหกรณ์กองทุนสวนยาง ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์กองทุนสวนยาง

8. เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง หมายถึง เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางในแต่ละจังหวัด ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการกำกับ และสนับสนุนสหกรณ์กองทุนสวนยาง ในการแปรรูปยาง และการจำหน่าย

9. การผลิต หมายถึง กระบวนการผลิตยางแผ่นรมควันของโรงงานสหกรณ์กองทุนสวนยางตั้งแต่รวบรวมน้ำยางสดจากสมาชิก มาเข้ากระบวนการผลิตจับตัวน้ำยางสด รีดแผ่นรมควัน ยางแผ่น จนเป็นยางแผ่นรมควัน

10. การจำหน่าย หมายถึง ระบบจำหน่ายผลผลิตยางแผ่นรมควันของสหกรณ์ รวมถึงผลผลิตน้ำยางสด ยางแผ่นดิบ ยางก้อนถ้วยของสมาชิกสหกรณ์ ตั้งแต่การรวบรวมผลผลิตเก็บสต็อกยาง การสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง การต่อรองราคา กับผู้ประกอบการ ขั้นตอนการประมูลยางของผู้ประกอบการ การส่งมอบยางแก่ผู้ประมูล และการชำระเงินค่ายาง

11. การจัดการ หมายถึง การบริหารงานของผู้บริหารสหกรณ์ ตั้งแต่การจัดองค์กร การวางแผน การแบ่งงาน การควบคุมและติดตามผลการดำเนินงาน ตลอดจนการประชุมของสหกรณ์ในการบริหาร และการชี้แจงกับสมาชิกสหกรณ์ถึงผลดำเนินงาน และการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสหกรณ์

12. การเงิน หมายถึง การจัดการด้านการเงิน บัญชี ของสหกรณ์ ตั้งแต่ระดมทุนโดยการขายหุ้น การกู้เงินสถาบันการเงิน การสนับสนุนการเงินจากรัฐ การควบคุมรายได้ รายจ่าย ตลอดจนการตรวจสอบการเงินบัญชีจากสมาชิกสหกรณ์และผู้ตรวจสอบจากภายนอก รวมถึงเสถียรภาพการเงินของสหกรณ์

13. ความมั่นคงสมาชิกของสหกรณ์ หมายถึง การที่สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางมีความมั่นคงของรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้

14. ผลการดำเนินงาน หมายถึง ผลของการดำเนินงานของสหกรณ์กองทุนสวนยาง ผลการดำเนินงานที่ดี หมายถึง ผลิตแปรรูปได้ปริมาณมาก คุณภาพดี การจำหน่ายได้ราคาดี เป็นที่ต้องการของตลาด การบริหารมีประสิทธิภาพบริการสมาชิกได้เป็นที่พอใจ การจัดการการเงิน

มีทุนเพียงพอ มีความโปร่งใส

15. แนวทางการพัฒนาสหกรณ์กองทุนสวนยาง หมายถึง แนวทางที่แสดงถึงปัจจัยสำคัญด้านต่าง ๆ ในการนำไปใช้พัฒนาการดำเนินงานของสหกรณ์กองทุนสวนยาง ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นสามารถปรับตัวตามสภาพแวดล้อมเกิดผลดีต่อการดำเนินงานให้เกิดความมั่นคงของสหกรณ์ ให้สมาชิกสหกรณ์สามารถพึ่งพาตนเองได้

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University